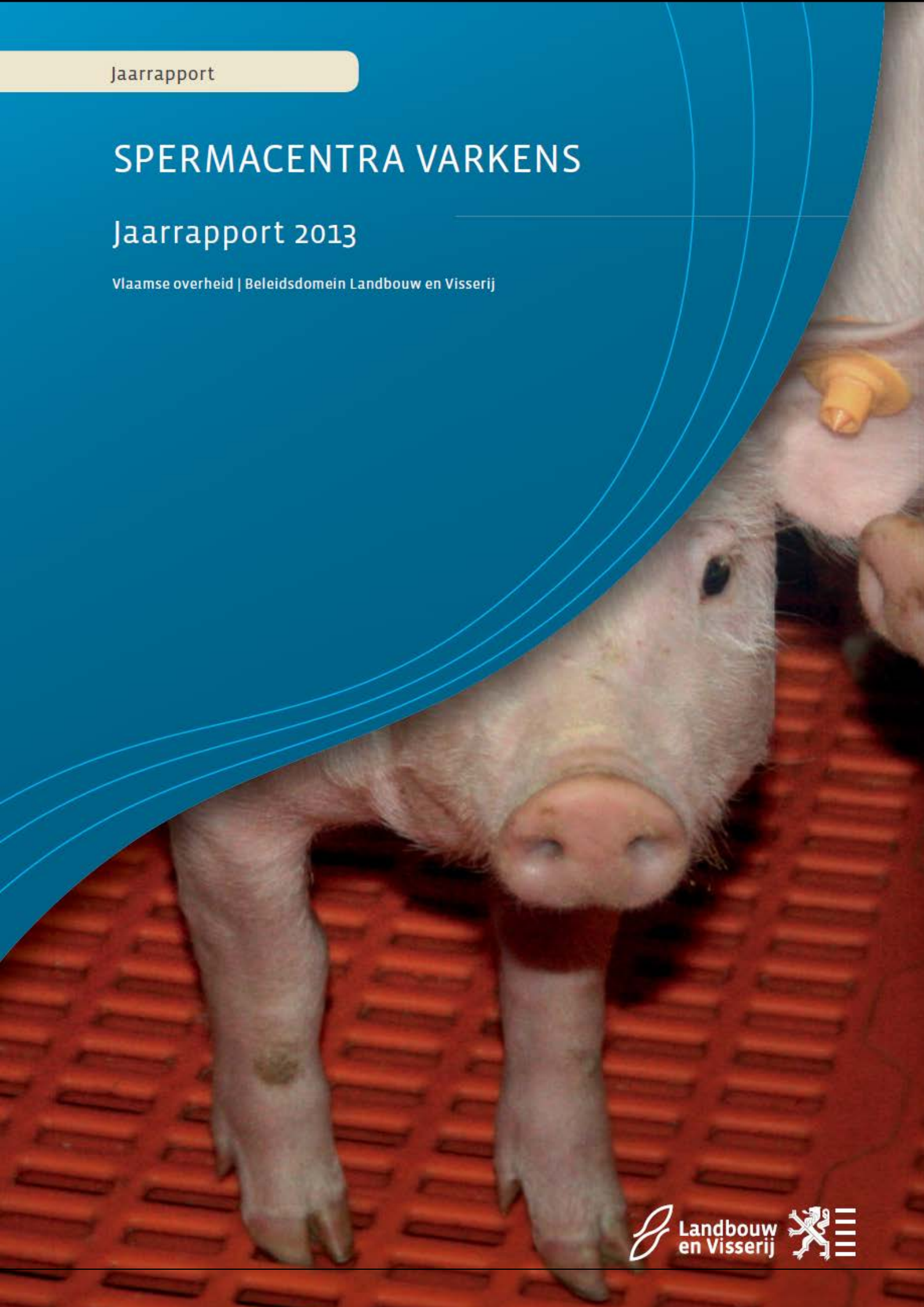

Jaarrapport

SPERMACENTRA VARKENS

Jaarrapport 2013

Vlaamse overheid | Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Dit rapport wordt u aangeboden door:

Vlaamse overheid
Departement Landbouw en Visserij
Afdeling Duurzame Landbouwwontwikkeling
Dienst Kwaliteit en Innovatie

VAC - Virginie Lovelinggebouw
Koningin Maria Hendrikaplein 70 bus 101
9000 Gent

Tel. 09 276 28 42 Fax 09 276 28 45
Eveline De Vidts e-mail eveline.devidts@lv.vlaanderen.be;
Karolien Thijs e-mail karolien.thijs@lv.vlaanderen.be;
An De Praeter e-mail an.depraeter@lv.vlaanderen.be.

Uitgever

ir Johan Verstrynge, afdelingshoofd
Vlaamse overheid
Departement Landbouw en Visserij
Afdeling Duurzame Landbouwwontwikkeling
Ellipsgebouw
Koning Albert II-laan 35, bus 40
1030 BRUSSEL

website: www.vlaanderen.be/landbouw

Aansprakelijkheidsbeperking

Dit rapport werd door het Vlaams Gewest met de meeste zorg en nauwkeurigheid opgesteld. Er wordt echter geen enkele garantie gegeven over de juistheid of de volledigheid van de informatie in deze brochure. De gebruiker van deze brochure ziet af van elke klacht tegen het Vlaams Gewest of zijn ambtenaren, van welke aard ook, met betrekking tot het gebruik van de via deze brochure beschikbaar gestelde informatie.

In geen geval zal het Vlaams Gewest of zijn ambtenaren aansprakelijk gesteld kunnen worden voor eventuele nadelige gevolgen die voortvloeien uit het gebruik van de via deze brochure beschikbaar gestelde informatie.

Spermacentra varkens

Jaarrapport 2013

Spermacentra varkens	3
Jaarrapport 2013	3
1. Inleiding	4
2. Spermacentra in Vlaanderen	4
3. Evolutie stapel donorberen.....	7
3.1. aantal eindberen	9
3.2. aantal zeugenlijnberen.....	10
4. Productie van varkenssperma.....	11
4.1. productie eindbeersperma	12
4.2. productie zeugenlijnsperma	13
5. Aankoop van sperma in het buitenland.....	15
6. Gebruik van de geproduceerde dosissen	18
7. Belang van de spermacentra voor de Vlaamse varkenshouderij	21
8. Rol van het Departement Landbouw en Visserij	23
9. Besluit.....	24

1. Inleiding

De activiteitenverslagen van de in Vlaanderen erkende wincentra voor varkenssperma brengen voor 2013 opnieuw enkele opmerkelijke ontwikkelingen aan het licht. Het jaarrapport over de spermacentra varkens bevat, net als de vorige uitgaven, heel wat kengetallen, toelichting en duiding bij de activiteiten van de centra.

Alleen centra die zowel door de Vlaamse als door de federale overheid zijn erkend, mogen sperma van varkens verhandelen voor de inseminatie van zeugen. De Vlaamse overheid bepaalt de zoötechnische voorwaarden waaraan de beren moeten voldoen en de administratieve voorwaarden waaronder de winning en de handel van sperma van deze beren moet gebeuren. De federale overheid bepaalt de gezondheidsvereisten van de beren en de voorwaarden voor infrastructuur en uitrusting van de centra.

De centra worden van nabij opgevolgd en om de twee jaar minstens één keer bezocht door een deskundige van de afdeling Duurzame Landbouwwontwikkeling.

In het voorjaar geven de centra een gedetailleerd overzicht van de activiteiten van het voorgaande jaar. De resultaten van 1 januari 2013 tot en met 31 december 2013 vindt u in dit rapport.

Het rapport is geen wetenschappelijke studie, maar geeft de tendensen weer. Met de gegevens verzameld in de afgelopen jaren, wordt een goed beeld geschetst van de evolutie van de inseminaties in de Vlaamse zeugenhouderij.

De afdeling Duurzame Landbouwwontwikkeling dankt de bedrijfsleiders van de spermacentra voor het zorgvuldig verzamelen en ter beschikking stellen van deze informatie.

2. Spermacentra in Vlaanderen

In 2013 is er 1 spermacentrum bijgekomen. Vlaanderen telt 33 **wincentra voor varkenssperma**. In 2 centra waren vorig jaar geen activiteiten, de gegevens in dit rapport over de productie en verkoop van dosissen sperma hebben daarom enkel betrekking op 31 centra. Vijf centra hebben beren in productie op meerdere locaties om gezondheidsrisico's te spreiden of omdat de beren een bijzondere gezondheidsstatus hebben, bijvoorbeeld omdat ze vrij zijn van het PRRS-virus dat voortplantings- en ademhalingsproblemen veroorzaakt. PRRS-vrije beren worden in een afzonderlijke stal, meestal op een ander adres, gehuisvest.

De kwaliteitsopvolging en de verwerking van het sperma gebeurt echter op één locatie. In dit rapport worden deze centra beschouwd als één spermacentrum.

In 2013 was er één **opslagcentrum voor varkenssperma** erkend. Dit nieuw type zoötechnische erkenning is geregeld in het Vlaams Fokkerijbesluit van 19 maart 2010. Een opslagcentrum bewaart dosissen sperma die afkomstig zijn uit een erkend wincentrum en die bestemd zijn voor de handel. Net als de erkende wincentra moet het erkend opslagcentrum een register van aankoop en verkoop bijhouden, een catalogus ter beschikking stellen van de kopers en hen op verzoek de nodige fokkerijcertificaten of vereenvoudigde documenten bezorgen. Omwille van de anonimiteit zijn er geen afzonderlijke cijfers vermeld over dit centrum.

De geografische spreiding van de wincentra volgens provincie is weergegeven in tabel 1. Iets minder dan de helft, 15 centra, is gelegen in West-Vlaanderen. De overige centra zijn verdeeld over de rest van Vlaanderen. Oost-Vlaanderen telt 7 centra, Antwerpen 6, Vlaams-Brabant 2 en Limburg 3. De tendens van samenwerking tussen de centra, waarbij sperma gewonnen in het ene centrum wordt verhandeld en verdeeld via een ander erkend centrum, houdt aan.

Tabel 1. Aantal en procentuele verdeling van de actieve wincentra en beren per provincie

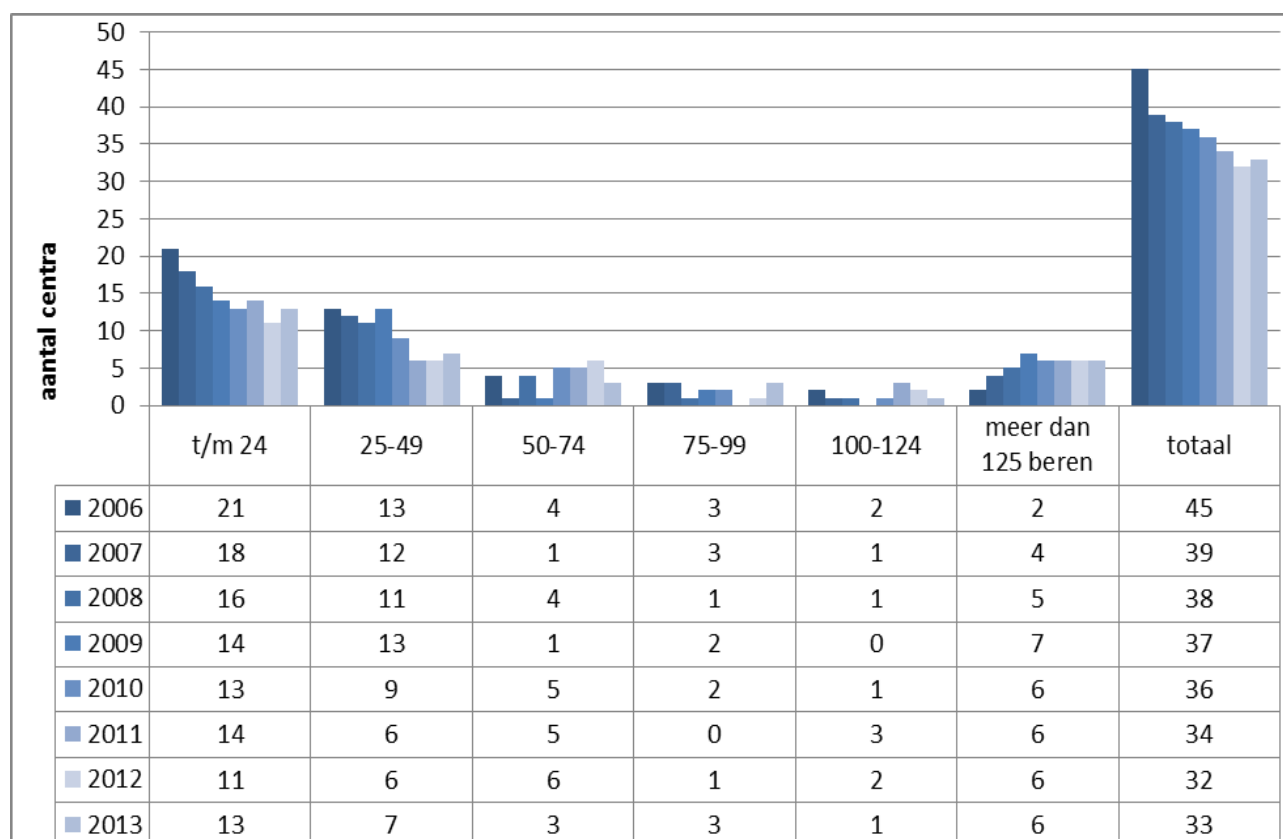
Provincie	Gemiddeld aantal beren per centrum	Aantal centra	%	Aantal beren	%
Antwerpen	50	6	18%	300	13%
Limburg	36	3	9%	108	5%
Oost-Vlaanderen	54	7	21%	380	17%
VL-Brabant	6	2	6%	12	1%
West-Vlaanderen	95	15	45%	1.429	64%
Totaal	68	33	100%	2.229	100%

Het aantal beren op een centrum varieert voortdurend door de aankoop en opruiming van beren. Het aantal opgegeven beren op 31 december 2013 door de centra in het jaarlijks activiteitenoverzicht geeft een momentopname van de bezetting. De beren opgenomen in dit rapport zijn actieve donorberen. Quarantaineberen zijn niet meegeteld. In de vorige jaarverslagen werd het aantal actieve donorberen berekend als het gemiddelde van het aantal beren dat aanwezig was bij het jaarlijkse opvolgingsbezoek en het aantal op 31 december zoals vermeld in het jaarlijks activiteitenverslag van het centrum.

Het aantal wincentra is sinds 2006 geleidelijk gedaald van 45 naar 33. Maar er is een verschuiving waar te nemen in de grootte van de centra. In 2006 waren er slechts 2 centra met een bezetting van meer dan 125 beren, nu zijn dat er 6. 75% van de bedrijven hadden toen een capaciteit van maximum 50, nu is dit gedaald naar 60%.

De grootte van de centra varieert sterk.

Ten opzichte van 2012 is het aantal beren op de centra gestegen in West-Vlaanderen (+4,9%) en Oost-Vlaanderen (+8,6%) maar gedaald in Antwerpen (-2,6%), Limburg (-1,0%) en Vlaams Brabant (-7,7% wat in dit geval echter overeenkomt met 1 beer) .

Figuur 1. Evolutie van het aantal en de grootte van de centra van 2006 tot 2013

Tabel 2. Gemiddeld aantal beren en procentuele verdeling volgens capaciteit van het centrum

Capaciteit centrum	Aantal Centra	Aantal beren	Gemiddeld aantal beren per centrum	%
0-24	13	148	11	7%
25-49	7	247	35	11%
50-74	3	194	65	9%
75-99	3	258	86	12%
100-124	1	121	121	5%
>125	6	1.261	210	57%
Totaal	33	2.229	68	100%

Het aantal centra, het totaal aantal beren en het gemiddeld aantal beren per centrum volgens capaciteit van het centrum, is weergegeven in tabel 2. Hieruit blijkt dat 57% van het totaal aantal beren wordt gehouden in de 6 centra met een capaciteit van meer dan 125 beren. Deze centra hebben gemiddeld 210 beren.

Het aantal beren in de 23 centra met capaciteit van minder dan 75 beren is tussen 2012 en 2013 gedaald van 681 naar 589.

Het aantal dieren in de 10 centra met capaciteit van meer dan 75 beren is daarentegen gestegen van 1.460 in 2012 naar 1.640 beren in 2013.

3. Evolutie stapel donorberen

In de spermacentra zijn enkel stamboekberen en hybride beren toegelaten.

Een **stamboekbeer** is een beer waarvan de ouders en de grootouders zijn ingeschreven in een stamboek voor hetzelfde ras en is zelf ook ingeschreven in het stamboek. Dat stamboek wordt bijgehouden door een vereniging of organisatie die erkend is volgens Europees geregeld voorschriften. Een private onderneming kan geen stamboek bijhouden.

Een **hybride beer** is een beer die afkomstig is van een doelbewuste kruising tussen:

- stamboekvarkens van verschillende rassen/stammen,
- of tussen dieren die zelf afkomstig zijn van een kruising tussen verschillende rassen/stammen,
- of tussen een stamboekvarken en een dier dat tot één van bovengenoemde groepen behoort

en die ingeschreven is in een register. Dat register wordt bijgehouden door een private onderneming, een vereniging of een organisatie, die erkend is volgens Europees geregelde voorschriften.

Voor elke ingeschreven beer moet een fokkerijcertificaat worden uitgereikt waarop alle beschikbare en gevalideerde gegevens over de afstamming, de vruchtbaarheid of de prestaties van het dier en zijn ouders of grootouders (voor stamboekberen) of zijn genetisch type of lijn (voor hybride beren) zijn vermeld.

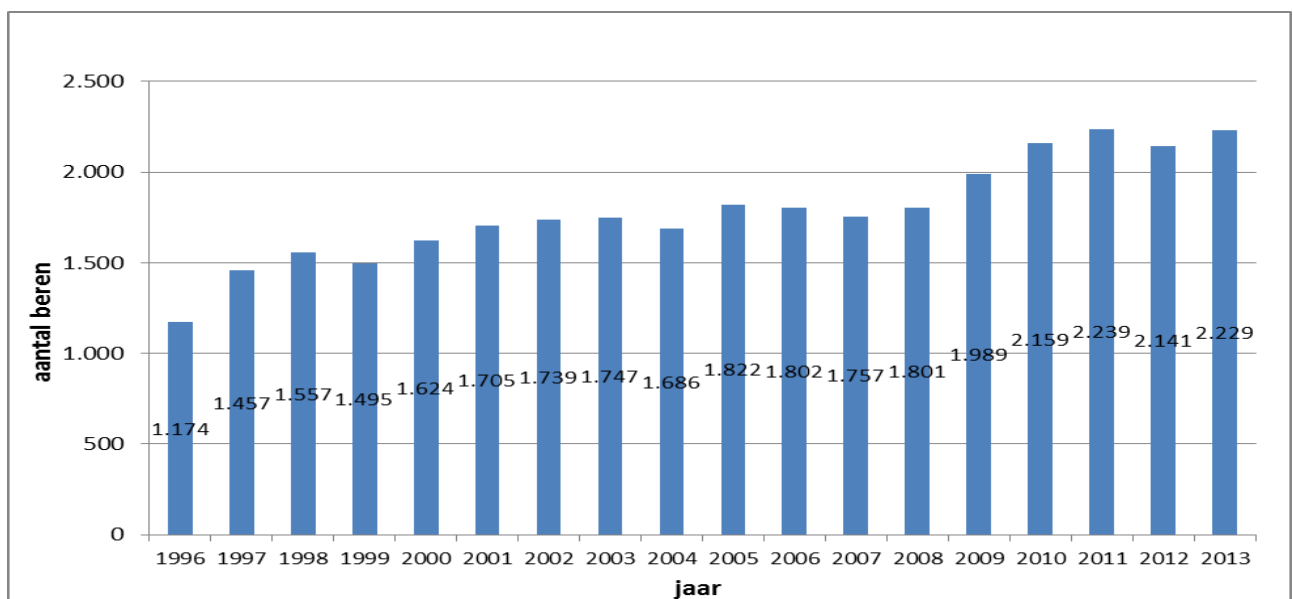
Het centrum moet op vraag van de koper alle informatie die vermeld is op het fokkerijcertificaat ter beschikking stellen.

Beren worden vervolgens ingedeeld volgens doel waarbij het onderscheid wordt gemaakt tussen **eindbeer** en **zeugenlijnbeer**. Eindberen (of berenlijn) zijn bestemd voor de productie van vleesvarkens, terwijl zeugenlijnberen gebruikt worden voor de productie van fokzeugen.

In figuur 2 is de evolutie van het aantal beren in de wincentra weergegeven.

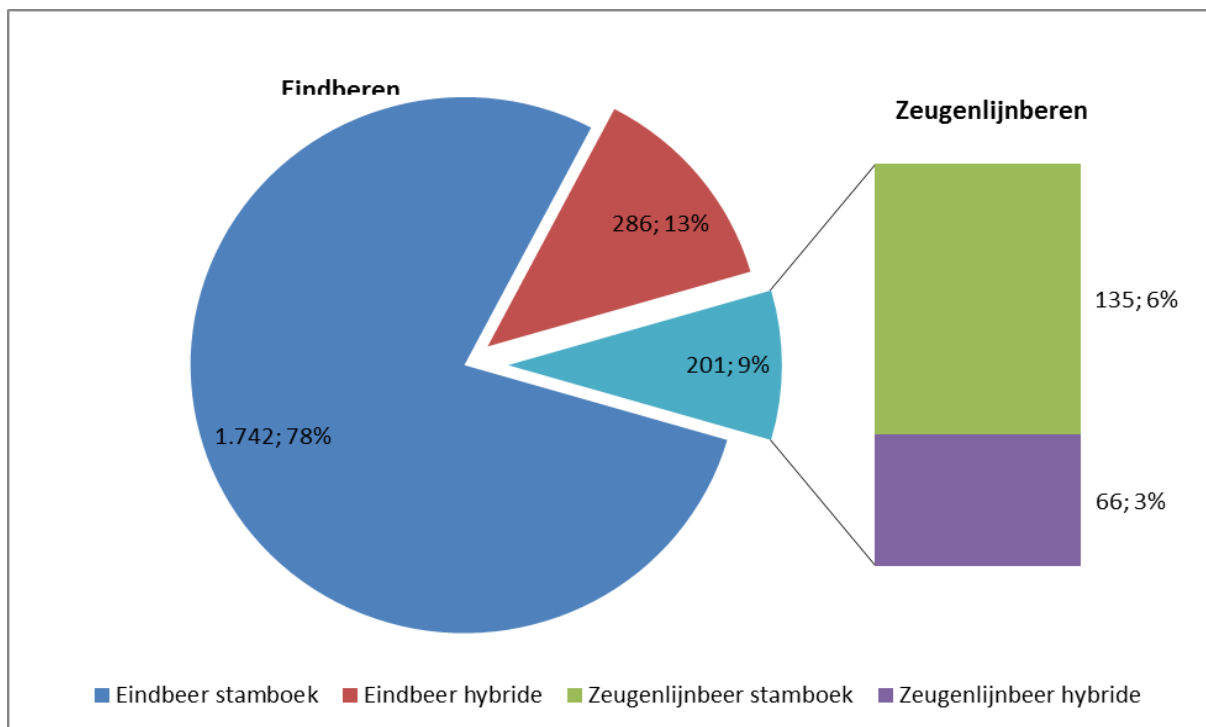
Van 1997 tot 2000 nam het aantal beren toe van 1.457 naar 1.624. Tussen 2001 en 2008 bleef het aantal vrij stabiel tussen 1.700-1.800.

Vanaf 2008 tot 2010 steeg het aantal beren met ongeveer 10% per jaar. In 2011 was er nog een lichte stijging maar in 2012 was er een daling met 4,3% en bedroeg het totaal aantal beren 2.141. In 2013 is er opnieuw een stijging van 4,1%. (totaal aantal beren op de centra is 2.229 waarvan 2.028 eindberen en 201 zeugenlijnberen).

Figuur 2. Evolutie van het aantal beren vanaf 1997 tot 2013

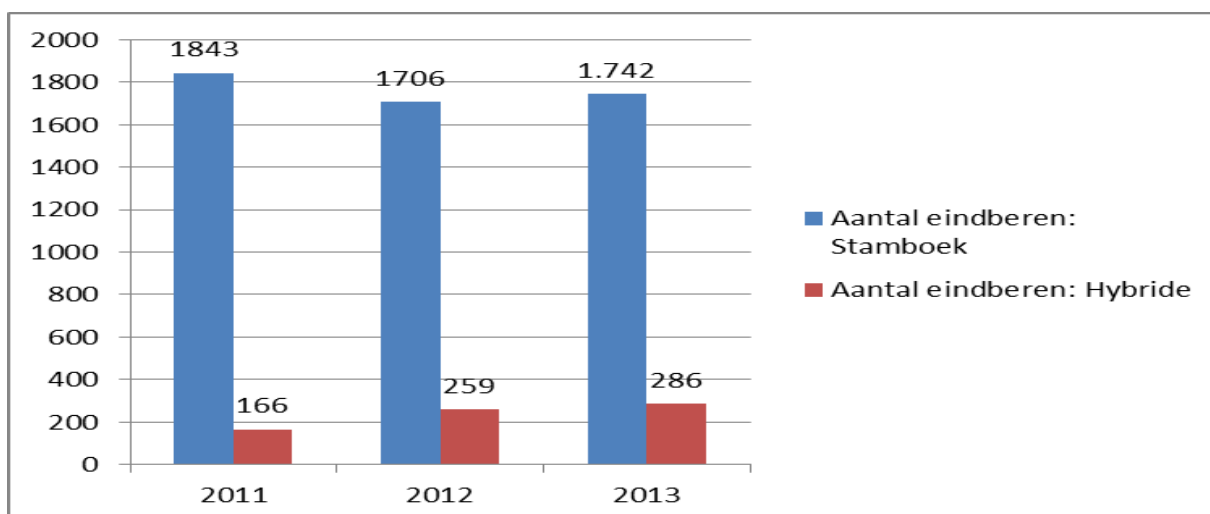

Figuur 3. Verdeling van de beren (eindbeer en zeugenlijnbeer) volgens stamboek en hybride

Figuur 3 geeft de verdeling stamboek en hybride weer van de totale berenpopulatie eindberen en zeugenlijnberen. De groep eindberen vertegenwoordigt 91% van de beren.

3.1. aantal eindberen

In figuur 4 is het aantal eindberen stamboek en hybride weergegeven in 2012 en 2013. Bij de eindberen stamboek is er een stijging van 36 beren, bij de hybride eindberen zijn er 27 beren meer. Bij de hybride zien we een continu stijgende trend.

Figuur 4. Evolutie aantal eindberen stamboek en hybride van 2011 tot 2013

De eindberen zijn voornamelijk stamboekberen van het ras Piétrain, 1.614 Belgisch en 77 Duits gefokt. Eind 2012 waren er 1.636 Belgisch gefokte en 49 Duits gefokte Piétrain beren in de centra aanwezig. Daarnaast waren er nog 2 donorberen van het ras Belgisch Landvarken tegenover 3 eind 2012. Het aantal Duroc beren is tijdens dezelfde periode gestegen van 41 naar 49.

De 286 hybride eindberen zijn onder te verdelen in RA-SE Genetics (39 beren) , PIC (47 beren), Topigs (29beren), Hypor (63 beren) en Gène+(108 beren).

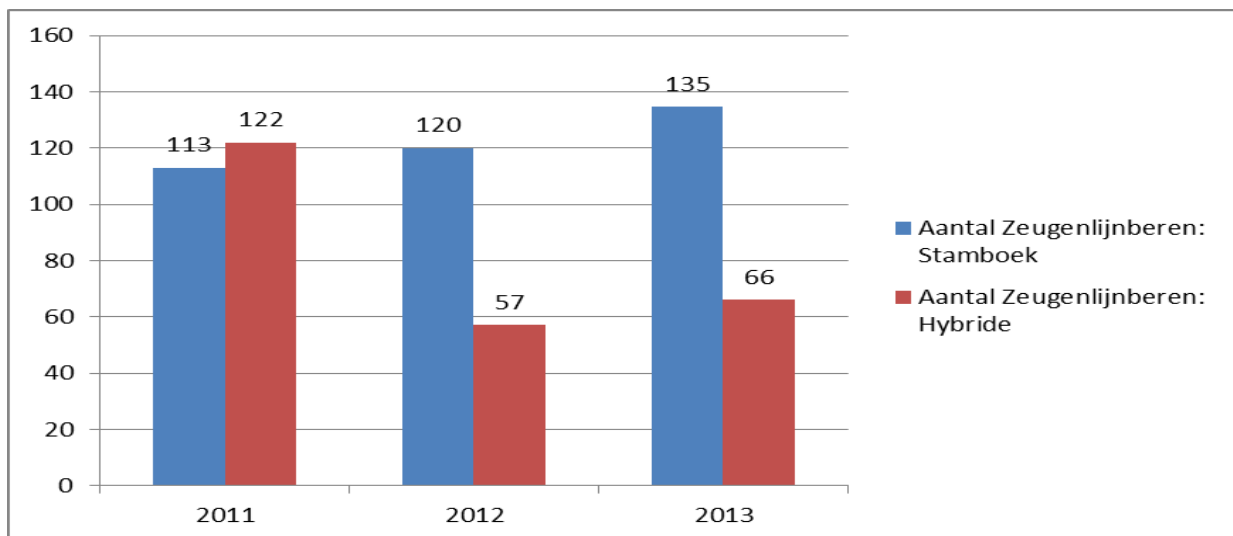
Het aantal beren van het RA-SE Genetics en het Topigs programma is tussen 2012 en 2013 gedaald, het aantal beren van het PIC, Hypor en Gène+ programma is toegenomen.

3.2. aantal zeugenlijnberen

De groep zeugenlijnberen vertegenwoordigt 9% van de berenstapel.

Bij de zeugenlijn zijn er bijna dubbel zoveel stamboek zeugenlijnberen als hybriden.

Volgens figuur 5 vertonen de stamboek zeugenlijnberen een stijgende trend van 2011 tot 2013. Het aantal hybride zeugenlijnen in de centra varieert.

Figuur 5. Evolutie van het aantal zeugenlijnberen stamboek en hybride van 2011 tot 2013

4. Productie van varkenssperma

De cijfers over het aantal geproduceerde dosissen worden nader behandeld in punt 4, de cijfers over de aankoop in het buitenland worden behandeld in punt 5 en de cijfers over verkoop in binnen- en buitenland en gebruik op eigen bedrijf worden behandeld in punt 6.

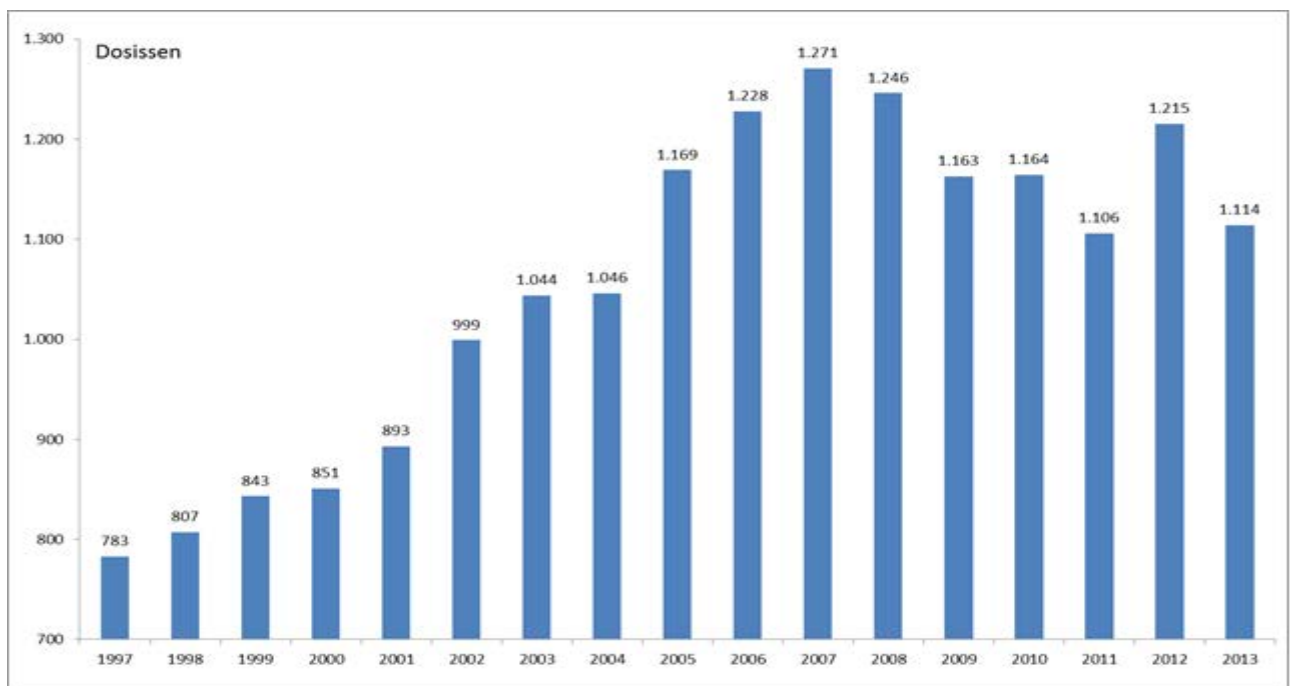
De cijfers van de spermacentra in tabel 3 geven het aantal dosissen van 1 januari 2013 tot en met 31 december 2013, verdeeld volgens ras.

Tabel 3. Overzicht van de productie, verkoop, eigen gebruik en aankoop uit het buitenland (aantal dosissen)

	Geproduceerd	Verkoop in binnenland	Verkoop in buitenland	Gebruik op eigen bedrijf	Aankoop in buitenland
Eindberen					
Piértrain	1.967.074	1.824.404	36.590	8.973	0
B (Belgisch Landras)	172	174	0	8	0
Andere	33.334	32.825	173	0	0
Hybriden	373.179	279.908	61.415	1.620	6.513
<i>Subtotaal</i>	2.373.759	2.137.311	98.178	10.601	6.513
Zeugenlijnberen					
L (Large White)	7.308	5.958	0	473	0
C (Engels Landras)	7.374	5.688	0	77	0
D (Duits Landras)	594	395	17	8	0
√O/E (Fins/Noors/Deens-Landras)	28.006	23.083	56	29	0
×Y (Belgisch Landras stressneg.)	5.846	5.322	20	8	0
N (Nederlands Landras)	400	406	0	0	0
R (Frans Landras)	4.038	3.737	0	78	0
K (Oostenrijks Landras)	0	0	0	0	0
andere landras	4.300	2.597	0	0	0
Hybriden	51.424	59.721	690	0	32.263
<i>Subtotaal</i>	109.290	106.907	783	673	32.263
Totaal	2.483.049	2.244.218	98.961	11.274	38.776

Ondanks de stijging van het aantal beren op de centra is het totaal aantal geproduceerde spermadosissen met ongeveer 5% gedaald, van 2.602.171 dosissen in 2012 naar 2.483.049 in 2013.

Uit figuur 6 blijkt dat het gemiddelde aantal spermadosissen dat per jaar en per beer wordt geproduceerd, gedaald is naar gemiddeld 1.114 dosissen per beer, dit is bijna tot op het niveau van 2011.

Figuur 6. Evolutie van het gemiddeld aantal dosissen geproduceerd per beer sinds 1997

De evolutie van het aantal geproduceerde dosissen van 1997 tot 2013 is weergegeven in figuur 13.

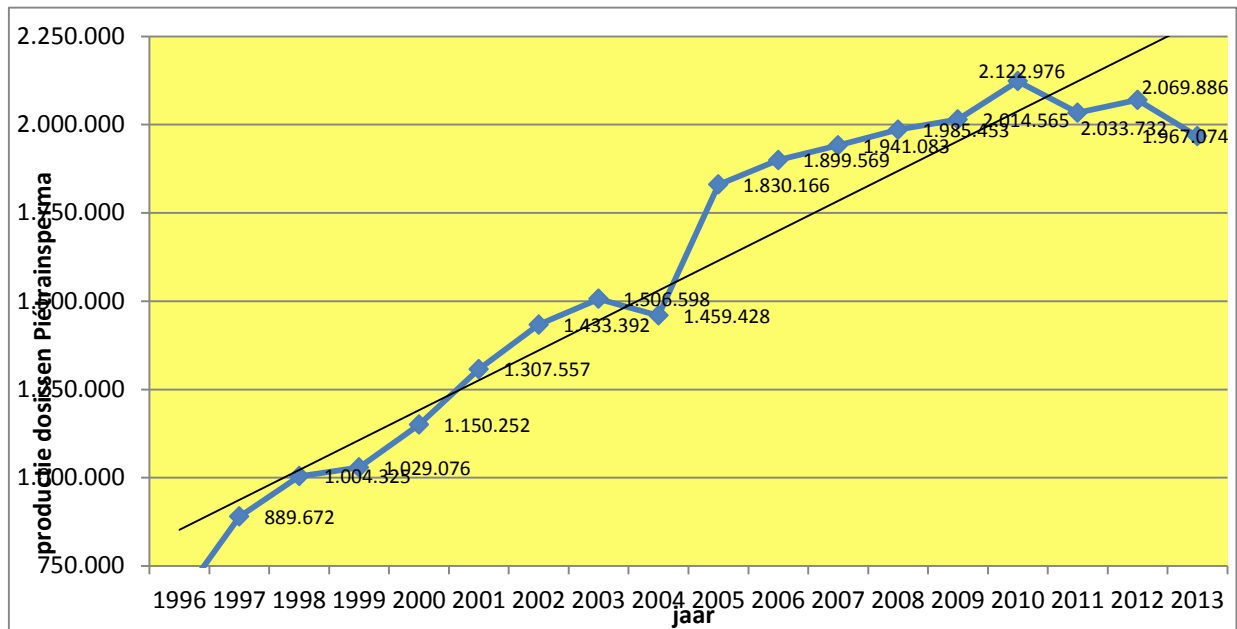
4.1. productie eindbeersperma

Ruim 79% van de spermaproductie van eindberen is toe te schrijven aan beren van het Piétrainras. Piétrainras is de verzamelnaam voor Belgische, Duitse en Belgische stressongevoelige Piétrainberen. Ten opzichte van 2012 is de productie van de Belgische Piétrain gedaald van 2.021.040 naar 1.898.450 dosissen of -5,9% van het totale aantal dosissen eindberen sperma in 2012. Daartegenover is de productie van Duitse Piétrain toegenomen van 47.849 dosissen naar 68.624 of 1,0%.

De productie van Durocsperma is afgenomen van 53.721 dosissen naar 33.334.

Bij de hybride eindberen is het aantal geproduceerde dosissen gestegen van 364.449 naar 373.179 geproduceerde dosissen, een toename van 0,09%.

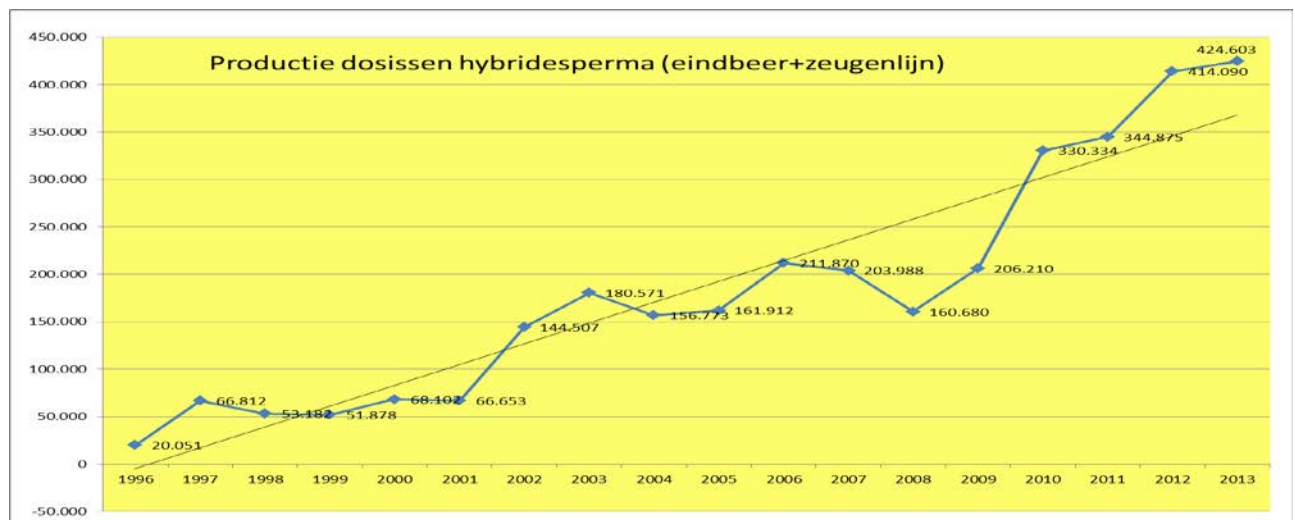
De spermaproductie van hybride eindberen volgt dezelfde evolutie als het aantal beren op de centra: een afname van de spermaproductie voor beren van het fokprogramma Topigs en RA-SE Genetics en een stijging voor beren van het programma PIC, Gène+ en Hypor.

Figuur 7. Verloop van de jaarlijkse spermaproductie bij Piétrain van 1997 tot 2013

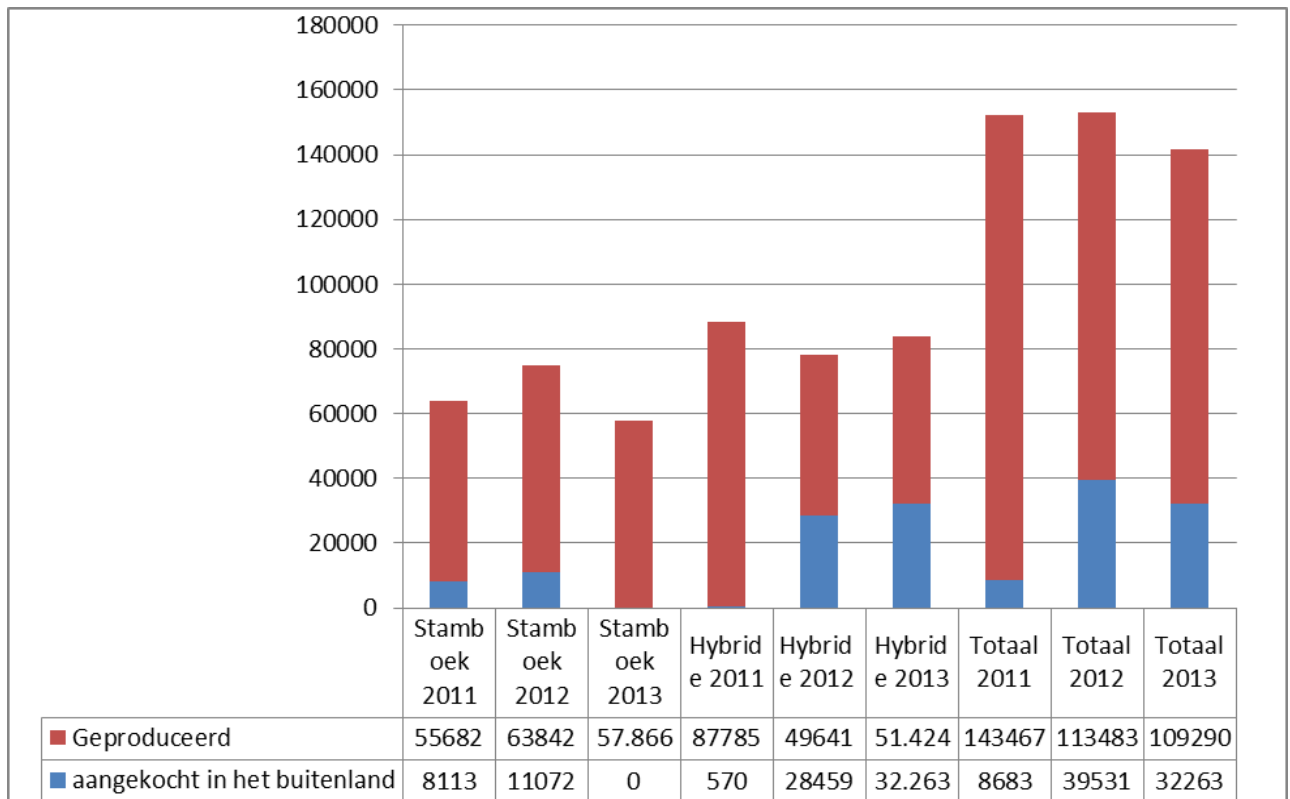
4.2. productie zeugenlijnsperma

Figuur 7 toont dat de evolutie van de productie van dosissen sperma van hybrideberen, eindberen en zeugenlijnberen vanaf 2008 een stijgende trend vertoont. Er is opnieuw een stijging van het aantal geproduceerde dosissen hybridesperma in 2013: van 414.090 dosissen naar 424.603 dosissen.

Figuur 8. Verloop van de jaarlijkse spermaproductie bij hybriden van 1997 tot 2013

Bij de hybride zeugenlijnberen is er een stijging van 49.641 naar 51.424 geproduceerde dosissen. Deze evolutie is weergegeven in figuur 8.

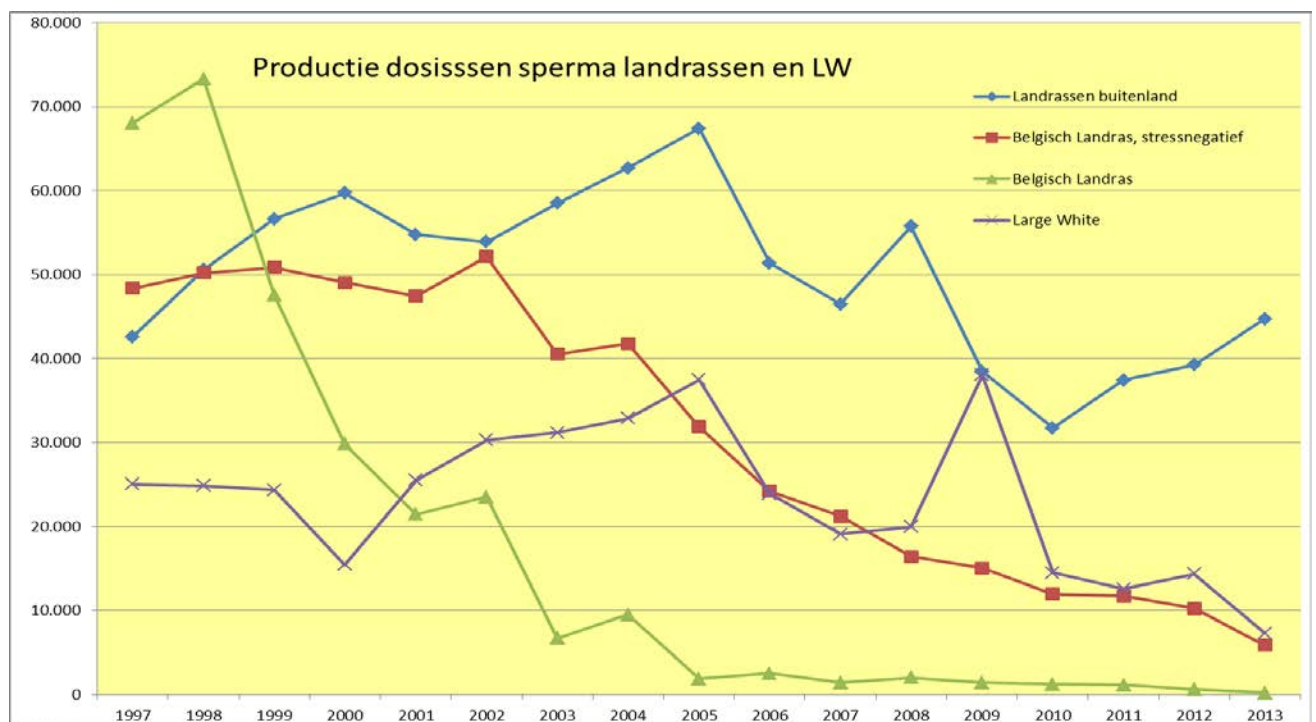
Figuur 9. Evolutie van aantal geproduceerde en in het buitenland aangekochte spermadosissen van zeugenlijnberen in 2011 en 2013 verdeeld volgens stamboekbeer en hybridebeer

Ondanks de toename in 2013 van het aantal zeugenlijnberen stamboek en hybride is de totale productie van dosissen sperma van zeugenlijnberen gedaald. De productie van sperma van stamboek zeugenlijnberen is afgenomen, deze van hybride beren is daarentegen licht toegenomen.

De aankoop in het buitenland van sperma van stamboek zeugenlijnberen is gestopt. De aankoop van hybride zeugenlijn sperma gaat verder in stijgende lijn, 32.263 dosissen in 2013 ten opzichte van 28.459 in 2012 en 570 in 2011.

De productie van sperma van buitenlandse Landrassen kende in 2013 een toename met 5.479 dosissen, van 39.233 naar 44.712 dosissen. De productie van sperma van Belgisch Landras en Belgisch Landras stressnegatief daalde respectievelijk van 10.258 naar 5.846 en van 632 naar 172 dosissen. De productie van Large White sperma daalde van 14.351 naar 7.308 dosissen.

Het totaal aantal dosissen van Landrassen en Large White is gedaald van 64.474 dosissen in 2012 naar 58.038 in 2013.

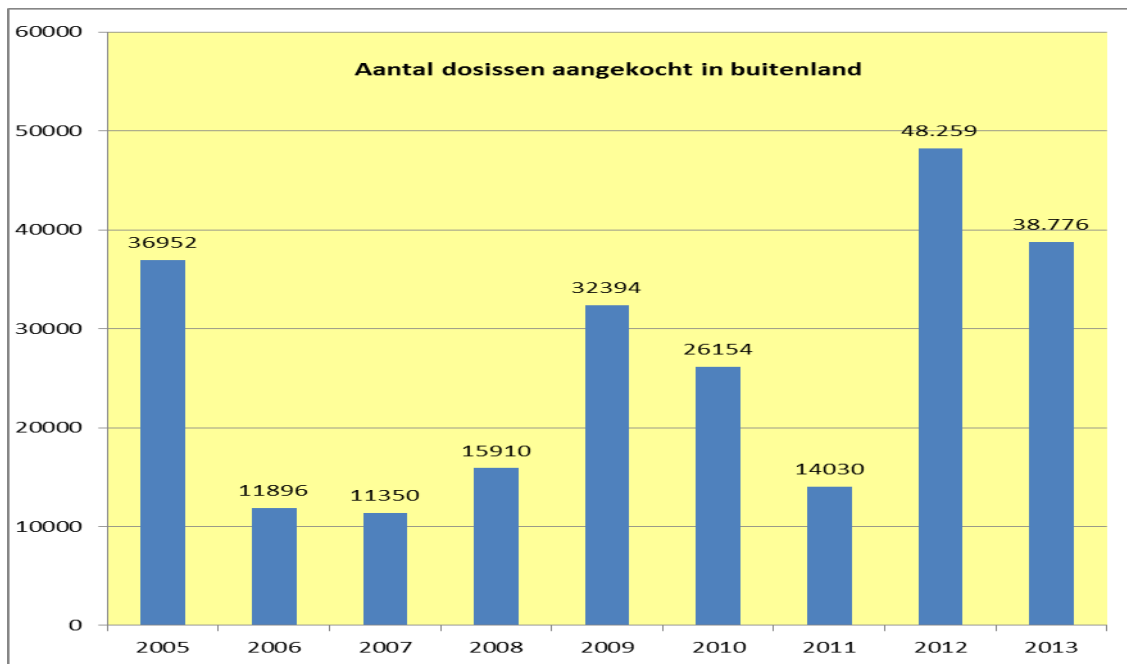

Figuur 10. Verloop van de jaarlijkse spermaproductie bij uitheemse Landrassen, Belgisch Landras stressnegatief, Belgisch Landras en Large White van 1997 tot 2013

5. Aankoop van sperma in het buitenland

Zoals reeds besproken bij figuur 4 is de aankoop in het buitenland van sperma van stamboekberen gestopt in 2013. Na de sterke toename in 2012 is het aantal aangekochte

dosissen sperma in het buitenland in 2013 terug gedaald.

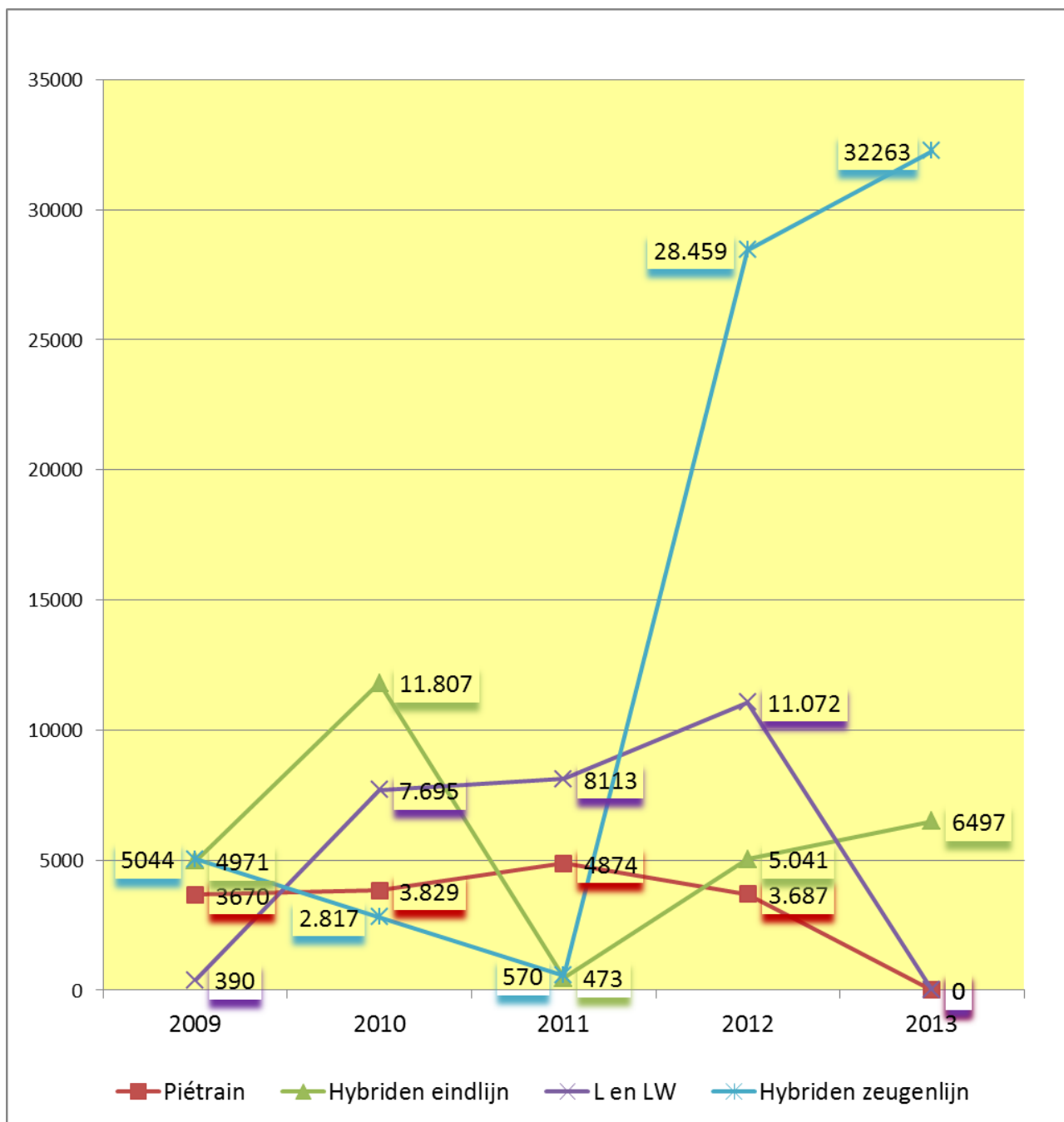

Figuur 11. Evolutie aangekochte dosissen sperma uit het buitenland van 2005 tot 2013

Er is een verschuiving in de aangekochte dosissen hybridensperma: de aankoop van RA-SE Genetics, PIC, JSR en Hypor is gedaald. Topigs, Danbred en andere zijn gestegen.

De Vlaamse zeugenhouder maakt steeds vaker gebruik van genetica uit het buitenland voor de opbouw van zijn fokzeugen. Langs vrouwelijke zijde is de genetische oorsprong van de Vlaamse varkensstapel nagenoeg dezelfde als in onze buurlanden.

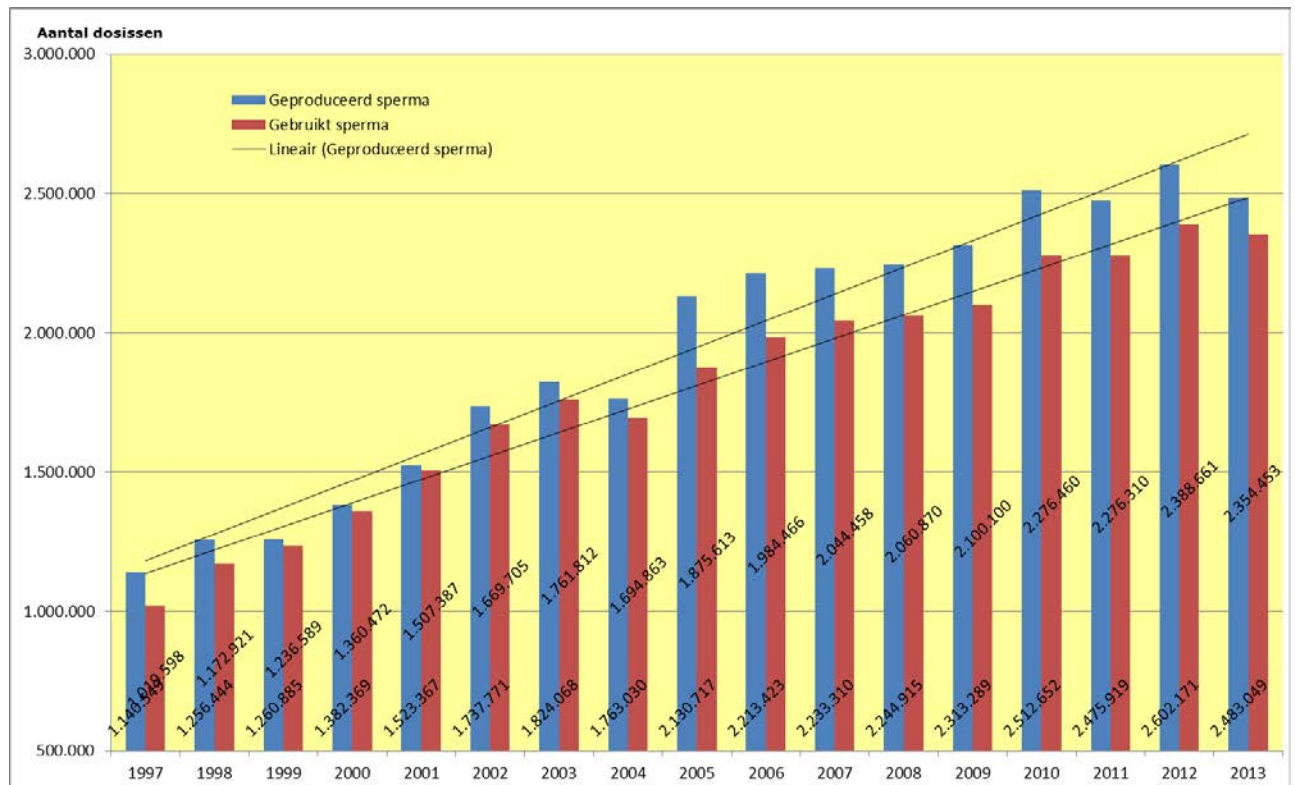

Figuur 12. Evolutie van de aangekochte dosissen uit het buitenland van 2009 tot 2013 van eindberen Piétrain en hybride en van zeugenlijneren Landras, Large White en hybride

6. Gebruik van de geproduceerde dosissen

In 2013 werden 2.354.453 dosissen sperma gebruikt. Het aantal gebruikte dosissen is omschreven als de som van het aantal geproduceerde dosissen die in binnen- en buitenland werden verkocht en het aantal dosissen gebruikt op het eigen bedrijf. Figuur 12 toont het verloop van de geproduceerde en gebruikte dosissen sinds 1997.

Figuur 13. Overzicht van dosissen geproduceerd en gebruikt sperma sinds 1997

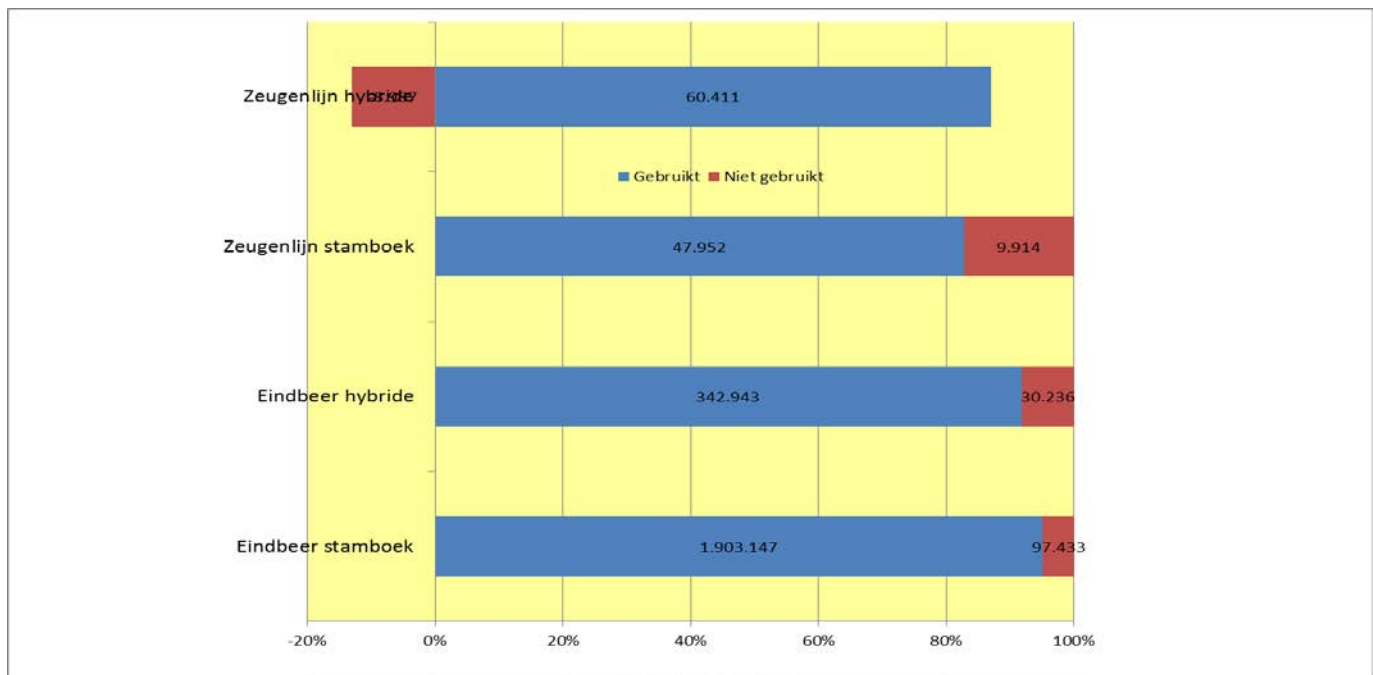
In 2013 werden 128.596 geproduceerde dosissen sperma niet verkocht of gebruikt op het eigen bedrijf wat een effectief gebruik van 94,8% van de geproduceerde dosissen betekent.

Ten opzichte van 2012 werden 84.914 dosissen minder geproduceerd en 34.208 dosissen minder gebruikt.

Er is een duidelijk verschil tussen het percentage effectief gebruikt sperma van de verschillende berengroepen. Dit wordt geïllustreerd in figuur 13. Bij eindberen stamboek, en bij zeugenlijnberen stamboek wordt respectievelijk 95,0%, en 82,9% gebruikt.

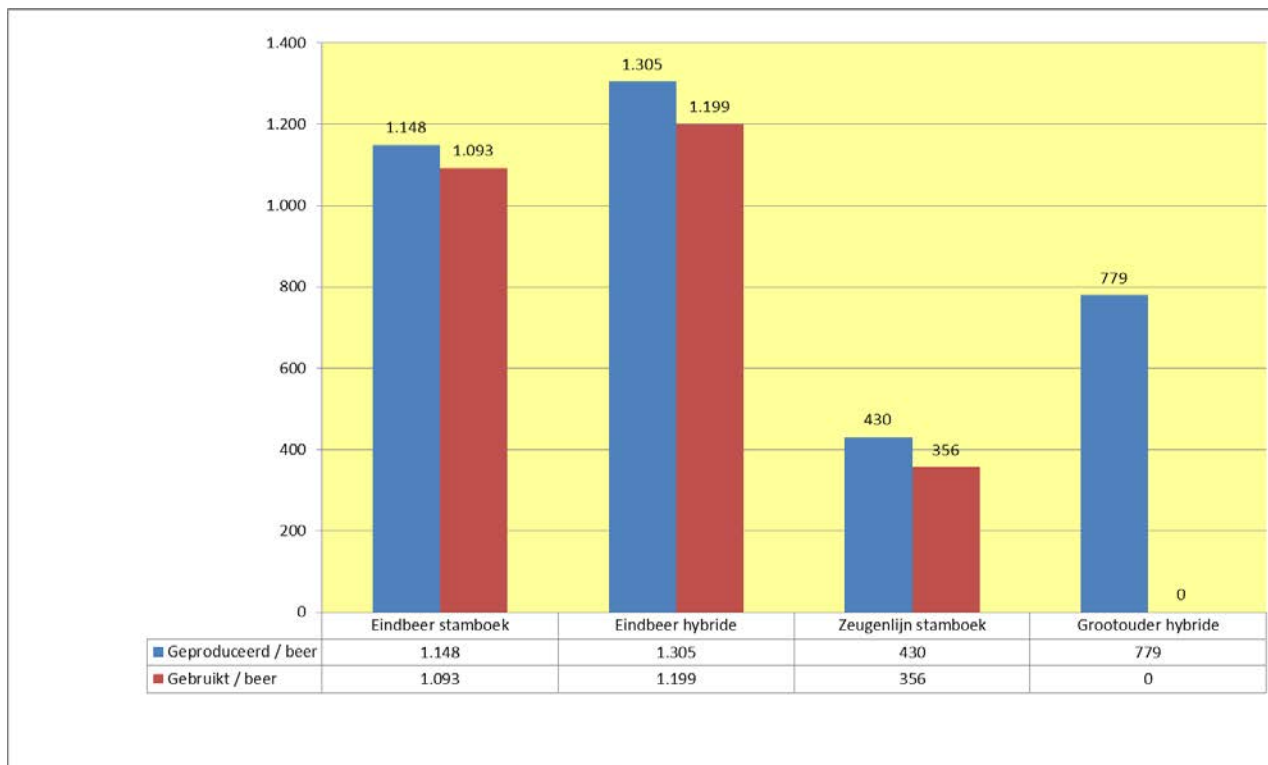
Bij de hybride zeugenlijnberen is het aantal niet gebruikte dosissen negatief. De oorzaak hiervan is dat het aantal geproduceerde dosissen lager ligt dan het gebruik omdat ook een deel van de dosissen die in het buitenland worden aangekocht, door de centra worden verkocht.

Het aandeel in het buitenland aangekochte dosissen bedraagt hier ongeveer 54% van het aantal gebruikte dosissen. Dit effect speelt ook een geringe rol bij de eindberen hybriden waar ongeveer 2,3% van het verkochte sperma wordt aangekocht in het buitenland.

Figuur 14. Overzicht van effectief gebruik van sperma van eindberen/zeugenlijnberen en hybride/stamboekberen

Eindberen worden efficiënter ingezet dan beren van de zeugenlijn. Dit is ook zichtbaar in het aantal gebruikte spermadosissen per beer zoals blijkt in figuur 15. Bij de eindberen werden gemiddeld 1.093 en 1.199 dosissen gebruikt bij respectievelijk stamboek en hybriden, het laatste cijfer is een kleine overschatting omdat een gering deel van de in het buitenland aangekochte dosissen is meegeteld in het aantal in het binnenland verkochte dosissen. Bij de zeugenlijn werden gemiddeld 356 dosissen gebruikt per stamboekbeer. Voor de zeugenlijn hybrideberen kan dat aantal niet correct worden bepaald omdat een significant deel van de in het buitenland aangekochte dosissen meetelt bij de verkoop maar niet bij de productie. Zowel voor de eindberen stamboek als hybride is er ten opzichte van 2012 een lichte daling van het aantal geproduceerde en gebruikte dosissen per beer.

Figuur 15. Overzicht van gemiddeld aantal dosissen geproduceerd en gebruikt sperma per beer

De laatste jaren zijn de technische mogelijkheden voor kwaliteitscontrole bij het sperma toegenomen. De centra beschikken thans over toestellen die het mogelijk maken om voor elk ejaculaat te bepalen hoeveel dosissen sperma er kunnen worden bereid. De centra voeren die kwaliteitscontrole systematisch uit om sperma te kunnen leveren met een optimaal bevruchttingsresultaat. Het voorbije jaar is ook de aandacht behouden voor het aspect bewaarbaarheid van vers verdund sperma van Piétrainberen. Dat aspect wordt onderzocht en opgevolgd door de Vakgroep Voortplanting, Verloskunde en Bedrijfsdiergeneeskunde van de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Gent.

Voorgaand onderzoek wijst alvast uit dat temperatuurschommelingen van het ejaculaat moeten vermeden worden omdat de spermacellen daardoor geactiveerd worden en slecht bewaren. Ook bij de aankoop van beren is een strenge selectie nodig.

7. Belang van de spermacentra voor de Vlaamse varkenshouderij

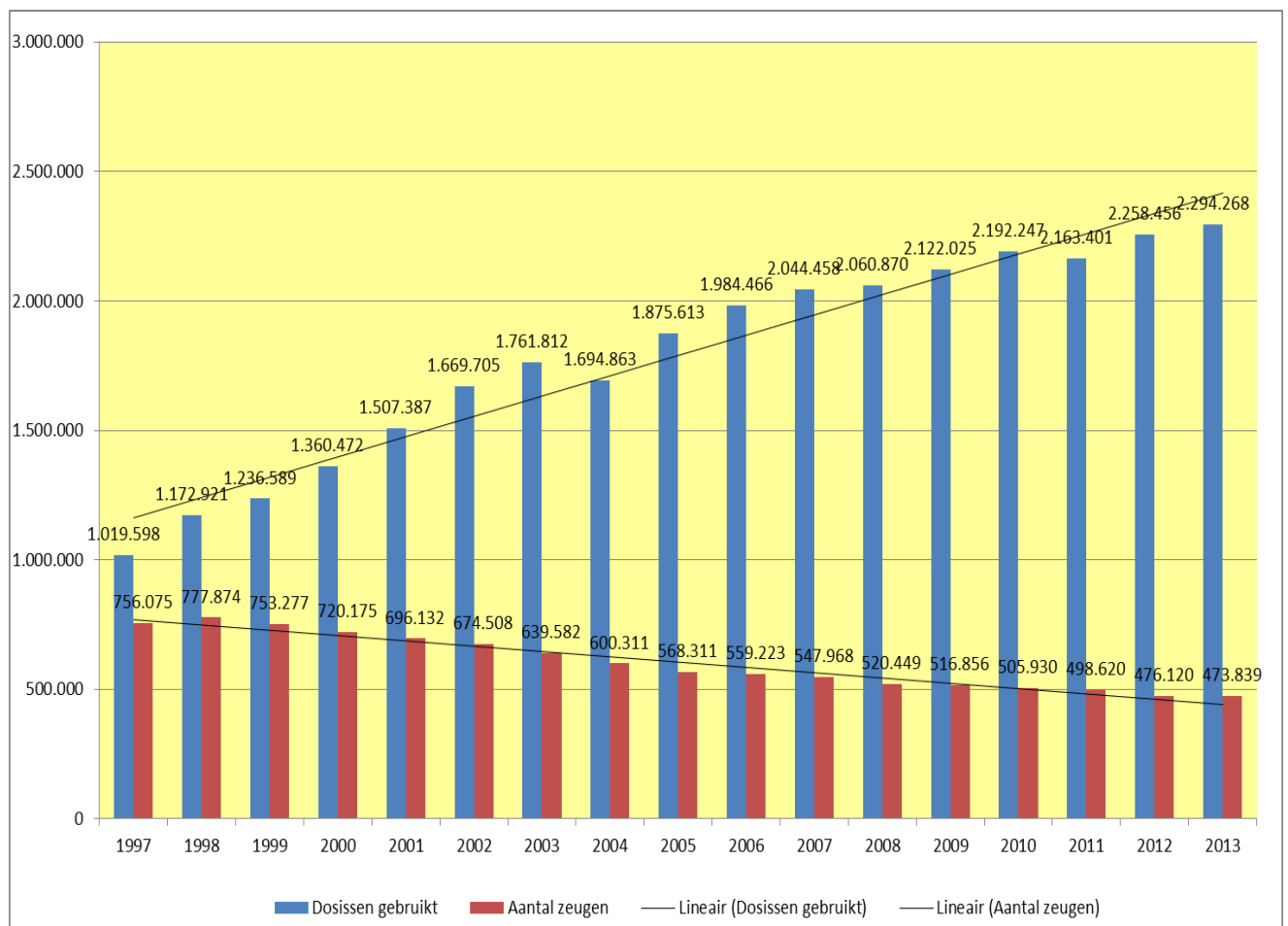
De impact van de spermacentra op de Vlaamse varkenshouderij kan worden ingeschat door de hierboven vermelde resultaten te koppelen aan statistische gegevens die voor Vlaanderen ingezameld worden via de mei-tellingen, gepubliceerd op de website

http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/economie/downloads/landbouw_landbouwgegevens_van_2013.jsp.

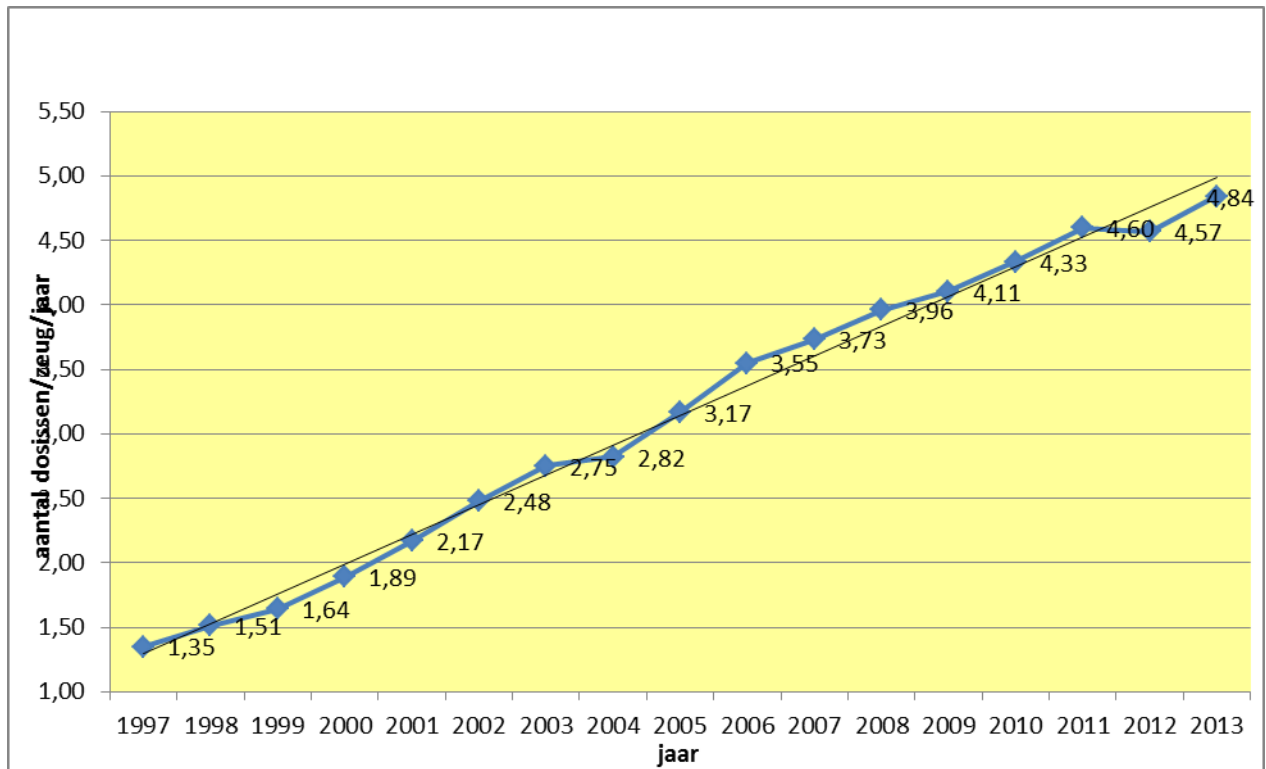
Figuur 16 geeft het aantal gebruikte dosissen weer ten opzichte van het totaal aantal zeugen in Vlaanderen.

Het aantal gebruikte dosissen wordt gedefinieerd als de som van:

- de dosissen verkocht in het binnenland;
- de dosissen gebruikt op het eigen bedrijf;
- de dosissen aangekocht in het buitenland.

Figuur 16. Evolutie van het aantal dosissen gebruikt sperma van 1997 tot 2013 in vergelijking met het aantal zeugen

Figuur 17. Evolutie van het aantal dosissen sperma gebruikt per zeug in Vlaanderen

Rekening houdend met enkele foktechnische kengetallen kan berekend worden hoeveel procent van de zeugen geïnsemineerd wordt met sperma afkomstig van een erkend spermacentrum.

Hierbij wordt rekening gehouden met het aantal zeugen volgens de mei-telling, een worpindex van 2,2 per zeug/jaar, een herdekkingspercentage van 12% en 2 inseminaties per bronst.

Voor deze berekening worden de cijfers van de landbouwtelling gebruikt.

Uit deze theoretische berekening kan worden afgeleid dat in 2013 94,12% van de zeugen in Vlaanderen werd geïnsemineerd met sperma afkomstig van een erkend spermacentrum. Dit percentage is een overschatting van de realiteit omdat een deel van het in het buitenland aangekochte sperma ook verkocht wordt in de centra. Deze dosissen worden bij deze berekening dubbel geteld waardoor het KI-aandeel wordt overschat. Wanneer alle in het buitenland aangekochte dosissen in mindering worden gebracht van het aantal in het binnenland verkochte dosissen, komt de berekening tot 90,94%.

8. Rol van het Departement Landbouw en Visserij

De Vlaamse overheid steunt de varkenssector door:

- het erkennen van een vereniging voor het bijhouden van het stamboek van raszuivere fokvarkens, met name het Vlaams Varkensstamboek en van een onderneming voor het bijhouden van de registratie van hybride fokvarkens, met name RA-SE Genetics;
- het toezien op de correcte uitvoering van het fokprogramma door de erkende organisaties;
- het subsidiëren van prestatieonderzoek van stamboekberen in de selectiemesterijen. Hier worden de beren via afstammelingen getest op voederconversie, karkaskwaliteit en groeisnelheid en krijgen ze een fokwaardeschatting. Dit cijfer geeft de varkenshouders een idee over de economische waarde van de nakomelingen van een beer. De resultaten van het selectiemesterijonderzoek worden om de twee maand gepubliceerd op de website www.vlaamsvarkensstamboek.be en via de landbouwpers.

De afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling van het Departement Landbouw en Visserij volgt de correcte werking op van de erkende spermacentra. In 2013 werd ongeveer de helft van de erkende centra bezocht. Vanaf 2014 worden de centra opgevolgd op basis van een risico-analyse waarbij rekening wordt gehouden met het resultaat van de opvolging van de centra de voorbije 3 jaar.

Daarbij voert de afdeling de volgende controles uit:

- bij de beren:
  - aanwezigheid van het fokkerijcertificaat en overeenstemming met de identificatie in het oor;
  - toelating tot de voortplanting, fokwaardeschatting en ander prestatieonderzoek, zoals de bedrijfsprestatietoets (BPT);
  - afwezigheid van erfelijke gebreken.
- bij de opgeslagen dosissen sperma:
  - de vermeldingen op het etiket: correcte identificatie van het spermacentrum en de donorbeer;
  - steekproefsgewijze controle van de identificatie door DNA-bepaling bij het sperma en de donorbeer.

De erkenning van de centra gebeurt sinds 1 januari 2011 op basis van het Fokkerijbesluit van 19 maart 2010. De erkenning van de centra is geregeld bij ministerieel besluit van 26 juli

2011. Bij ministerieel besluit van 5 juli 2013 werd een eerste centrum voor opslag van varkenssperma erkend en werden enkele benamingen of adressen van centra gewijzigd.

9. Besluit

In 2013 waren er 31 actieve wincentra en 1 opslagcentrum erkend en actief in het Vlaamse Gewest.

Eind december 2013 waren er nagenoeg 2.229 donorberen in de centra, waarvan 2.028 eindberen en 201 zeugenlijnberen. Dat is een stijging van telkens ongeveer 1% ten opzichte van 2012.

Bij het aantal geproduceerde dosissen sperma van eindberen is er een daling bij de dosissen afkomstig van Belgische Piétrainberen, -5,90%, en een toename van het aantal dosissen afkomstig van Duitse Piétrainberen, +1,00%. Bij de dosissen afkomstig van hybride beren is er een netto stijging van +0,09% van het totaal. Achter deze geringe netto toename steken echter belangrijke verschuivingen, in plus voor Gène+, Hypor en PIC en in min voor RA-SE Genetics en Topigs.

In 2013 was er een daling van het aantal geproduceerde dosissen zeugenlijn stamboek, -2,27%, en een lichte stijging van het aantal dosissen zeugenlijn hybride, +1,57% van het totale aantal geproduceerde dosissen zeugenlijnsperma.

De aankoop in het buitenland van sperma van stamboekberen, zowel eindberen als zeugenlijnberen, is in 2013 gestopt.

Een donorbeer produceerde in 2013 gemiddeld ruim 1.100 dosissen sperma. Het aantal gebruikte dosissen situeert zich rond gemiddeld 1.050 per donorbeer per jaar.

Voor de productie van fokzeugen, voornamelijk hybriden, insemineert de zeugenhouder zijn dieren vooral met sperma van een hybriden fokprogramma maar het gebruik van sperma van stamboekberen houdt vrij goed stand en kan op ongeveer 40% worden geschat. Het aandeel zeugenlijnberen van buitenlandse landrassen is toegenomen terwijl het gebruik van Belgisch Landras stressnegatief en van Large White is gedaald.

In Vlaanderen zijn naar schatting 9 op 10 geboren biggen afkomstig van een beer uit een erkend spermacentrum. Deze verhouding is in 2013 niet meer gestegen en lijkt zich te stabiliseren.

De uitbaters van de spermacentra leveren aanzienlijke inspanningen om beren met de gewenste genetische eigenschappen in het centrum te brengen. De erkende fokkersvereniging die het stamboek van fokvarkens bijhoudt, verzamelt gegevens over die eigenschappen bij de aangesloten fokbedrijven en stelt ze ter beschikking van de kopers van fokmateriaal. Op die manier vormen de fokbedrijven een essentiële schakel voor de productie van vleesvarkens met de gewenste kwaliteit.

